

Eminentissimi Ac Reverendissimi Domini, D. Joannis Baptistæ, Cardinalis De Luca, Theatrum Veritatis Et Justitiæ, Sive Decisivi Discursus

Ad Veritatem Editi In Forensibus Controversiis, Canonicis & Civilibus, in quibus in Urbe Advocatus, pro una partium scripsit, vel Consultus respondit ; Cum Indicibus Argumentorum, Causarum ac Rerum luculentissimis. Opus Tam Judicibus, Quam Causarum Patronis, atque omnibus in utroque Foro ...

Pars I. De judiciis & judicialibus. Hoc est de Sententia & re judicata, Executione, Attentatis, Judice, Notario, Advocatis, Procuratoribus, Expensis, & aliis ad materiam judiciorum. Pars II. Relatio Romanæ Curix forensis, ejusque Tribunalium, & Congregationum

**Luca, Giovanni Battista de
Coloniae Agrippinae, 1691**

XXVI. De Congregatione boni Regiminis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-74090](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-74090)

tus; Aut ubi agatur de controversiis præeminentialibus, circa præcedentiam, aliosque actus honorificos. Et in summa ista Congregatio invigilat super iis omnibus, ex quibus, tumultus, vel inimicitia, aut alia inconvenientia resultare valeant, tanquam Tribunal politicum, quod invigilat non solum super punitione criminum jam patrorum, sed etiam super præservativa ne committantur, sive ne sequantur occasiones, & concussioniones tam ab adofficialibus, quam etiam à potentibus, ne minus potentes opprimant, vel concutiant, *de his questionibus sub tit. de præeminent. disc. 30. & 31. & in supplemento eod. tit.*

Est quidem Tribunal vigilantissimum, nimiumque proficuum pro bono subditorum regimine, ac iustitia administratione in præmissis negotiis, quæ publicam quietem, illudque civile regimen, quod de politico participat, concernant, cum in causis civilibus merè privatis, non se ingerat, sed intrent Judices appellationis; Nisi agatur de talibus causis, ex quibus scandala, & inconvenientia resultare possint, cum præiudicio publicæ quietis; Ut puta (ex. gr.) ubi agatur de questione confinium, inter duo loca, aut inter duos Barones, cum similibus; Quamvis etenim adist Congregatio particularis confinium, ut infra; Quia tamen ea rarò adhiberi solet, adeo ut pene ignota sit in Curia, idcirco ista Congregatio, ex dicto motivo occurrendi inconvenientibus, quandoque manus apponit, *in questione, que habetur apud Paccibell. in tractat. de distantia cap. 11. & decis. 34. post eundem.*

Audit etiam libenter, atque cum summa vigilantia, recursus & querelas vassallorum adversus Barones & Domicellos, eorumque officiales; Quinimò quandoque praxis me docuit, iuxta Pontificis, seu Cardinalis superintendentis generalis, genium, ac maiorem, vel minorem zelum, quod etiam ex officio inquirere solet super concussionibus vassallorum, qui recurrere vel reclamare non audeant; Ideoque ob hanc vigilantiam, pluries Rota respondere consuevit, quod in Statu ecclesiastico, non intrat illa usurpationis, vel concussionis præsumptio, que in aliquorum principatum Baronibus cadere solet, ut alibi in suis sedibus advertitur, *tit. de feud. disc. 65. & alibi pluries.*

Dicitur illud Tribunal merè seculare, quod gerit vices Principis temporalis, ideoque se non ingerit in causis, & personis ecclesiasticis; Bene verum, quod ubi in aliqua causa gravi laicorum, unius, vel plurium clericorum, vel aliarum ecclesiasticarum personarum, ad sit mixtura, unde propterea; Vel ratione connexionis, iuxta regulas juris, tota causa remitti debeat digniori foro ecclesiastico; Vel quod quolibet cognoscente suum subditum, ob causæ divinitatem, adhuc tamen unus processus possit alteri præiudicare; Hinc per organum Secretarii vel Cardinalis superintendentis generalis, fieri solet verbum cum Sanctissimo, atque ab eo obtineri potestas committendi Gubernatori cognitionem causæ, etiam cum personis ecclesiasticis; Potissimè quia licet huiusmodi Gubernatores, & Præsides, spectato munere sint Magistratus seculares; At tamen attenta qualitate personæ sunt clerici, & Prælati, quibus propterea ista commissio non omnino, incongruit, *tit. benef. disc. 72. & alibi.*

Huius Congregationis facultates se protendunt ad universum Statum ecclesiasticum immediatum, inclusa etiam Civitate Beneventana; Excepta Urbe, in cuius causis se non ingerit, dum habet suum Gubernatorem, qui occurrentia negotia commu-

nicat cum Papa; Eo modo, quò de aliis Congregationibus ecclesiasticis insinuatum est supra, agendo de Cardinali Vicario; Ac etiam se non ingerit in illis provinciis, vel civitatibus, quæ habeant Cardinales Legatos; In legationibus scilicet, Avenionensi, Bononensi, Ferrarienti, Urbinatensi, & Emilia, seu Romandiola.

Huius autem Congregationis Præfectus est Cardinalis superindens generalis, de quo supra est actum *supra disc. 6.* ipseque subscribit literas, & ordines, qui dantur Gubernatoribus, & Præsibus, aliisque officialibus.

Omnia, pariter in ista Congregatione, gratis omnino explicantur, adeo ut magni, penèque incredibiles sint labores, quos isti Prælati in dictorum processuum studio, & relatione, aliisque negotiis peragendis supportant, abique aliquo stipendio vel emolumento, quod neque indirectè per viam munerum obtineatur, sed pro frequentiori Regula candidissimè, insinuat *infra disc. 31.*

DISCURSVS XXVI.

De Sacra Congregatione boni Regiminis.

S V M M A R I V M.

- 1 De bonis directionibus Sixti V. & Clem. VIII. in Statu Ecclesiastico.
- 2 De erectione huius Congregationis, & ex quibus conflet.
- 3 Quod ista sit filia alterius Congregationis consulta.
- 4 De mala consuetudine nobilitum, & licentiarum vivendi super communitate.
- 5 Non possunt imponi gabella vel collecta sine licentia huius Congregationis.
- 6 De solemnitatibus de iure requisitis in alienatione bonorum Communitatis.
- 7 De quibus causis ista Congregatio cognoscat.
- 8 Est tribunal laicale inspecta eius originali natura, sed quod habeat, etiam iurisdictionem cum Ecclesiasticis, & quomodo.
- 9 De ratione ob quam ecclesiastici in Statu Ecclesie subjacent oneribus laicalibus.
- 10 Cum quibus communitatibus, vel locis se non ingerat.
- 11 De Agentibus communitatum.
- 12 De alia Congregatione Levaminum.
- 13 De commentariis super negotiis ad communitates pertinentibus.

Pro bono regimine economico Communicatum, quarum regimen civile politicum, commissum est Congregationi Consultæ, ut *disc. præcedenti*, Clemens VIII. Sixti V. pene immediatus successor (ob nimium breves tres Pontifices intermedios) eius vestigiis in plerisque inharendo, atque bonas arbores politicas ab eo plantatas, accuratè irrigando, & colendo; Unde propterea solidas fecerunt radices, multosque produxerunt bonos fructus pro publica quiete, rectaque iustitiæ administratione, eiusdemque iustitiæ debito timore, qui revera magis, quam benignitas pro hodiernis moribus, & fortè semper, est melior Reipublice gubernator, ac regulator; Istam instituit Congregationem,

2 gationem, quæ juxta præsentem flatum, adinstar dictæ alterius Congregationis Consulta, constituitur ex competenti Cardinalium numero vario, cum Secretario Pralato, qui Communitatum major director, ac regulator videtur, utpotè huic curæ penè totus additus, cum aliquibus competentibus emolumentis pro suæ sustentationis subsidio; Ac etiam ex pluribus utriusque Signaturæ Prælatis, qui causas, vel negotia Communitatum, vel regionum inter eos distributarum proponunt in Congregatione, quæ pariter sub præfectura, seu præsentia est Cardinalis superintendens generalis, qui subscribit literas, & decreta, aliasque provisiones ab isto Secretario scriptas, eodem modo quo de Consulta dictum est, adeo ut ista dici valeat illius filia seu adjutrix, ex eo quod, cum illa, omnia communitatum negotia à Sixto V. in eius erectione sibi commissa, explicare non possit, idcirco sibi retentis iis, quæ publicam quietem, ac regimen politicum, seu ethicum concernunt, huic alteri Congregationi, & economi- cum dimiserit.

3 Huius itaque Congregationis partes sunt, recognoscendi singularum Communitatum statum, eiusque præscribendi modum, seu formam æconomice administrationis, ut publica onera oportune supportentur, atque non fiant sumptus inutiles, minusque privati potentes suffocent imponentes, istos, juxta frequentem usum fere totius Orbis, gravando ad privatam utilitatem, cum collectis; Dum contributionibus ultra indigentiam, dum pene generalis consuetudo videtur virorum nobilium, & literatorum, se nutriendi cum pauperum, ac miserabilium sanguine, occasione administrationis Communitatis.

4 Quare non solum Magistratui ordinario, penes quem residet actualis administratio, sed etiam Magistratui magis generali representanti universum populum, cui Consilii generalis vocabulum tribui solet, cum administratione habituali, prohibitum est, gabelas, & collectas, seu contributiones indicare, absque huius Congregationis participatione, ac licentia, quæ non nisi causa bene cognita, præviaque diligenti cognitione status Communitatis, concedi solet, certam formam præscribendo.

5 Prout etiam alienationes bonorum stabiliū, vel æquipollentium, sive censuum impositiones vel aris alieni contractio, aliivè contractus, ex quibus perpetuum, ac notabile resultat præjudicium, fieri non possunt, absque eiusdem Congregationis licentia, quæ non nisi causa cognita, concedi solet, ita innovando juris communis dispositionem, circa Principis placitum, quod recensetur inter plures alias solemnitates, quæ in alienationibus bonorum Civitatis requiruntur, illud præstando per organum huius Congregationis, *tit. de alien. & contract. prohib. disc. 23.*

6 Ocasione hujus solutionis collectarum, & contributionum, aliorumque onerum, stante istorum distinctione, seu diversa qualitate, inter ea, scilicet magis publica, quæ cum Principe supportantur, ideoque cameralia dicuntur, & alia, quæ magis de privato participant, & quæ dicuntur cõmunitativa, pro illius populi particularibus usibus communitatis, ob notabilem eorum differentiam, quod scilicet quam plures cives, & incolæ, vel exteri, bona possidentes, præsertim verò ecclesiastici, ab una onerum specie sunt exempti, non autem ab altera; Hinc frequentes resultant quæstiones & controversiæ disputari solite in ista Congregatione, cum consueto tamen aliarum Congregationum pluries

enunciato stylo summario, & extrajudiciali, acout formalis, & contentiosi Tribunalis speciem ita redoleat. *tit. de Regal. disc. 48. 57. & 92. & tit. de Regular. disc. 26. & in supplemento ad tit. de Regal.*

8 Eademque occasio produxit, quod quamvis, ad instar dictæ alterius Congregationis Consulta, ista percutiat regimen temporale, unde propterea, spectata eius origine, ac natura, sæcularis potius, quam ecclesiastici Tribunalis vel Magistratus speciem redoleat; Attamen cum in hoc principatu (cuius supremus regulator utrumque gladium in manibus habet) ecclesiastici; pluribus subjaceant laicalibus oneribus, à quibus in aliis principatibus, & ditionibus exempti sunt, ex illis congruis rationibus peculiaribus, quæ in Regalium sede insinuantur, occasione agendi de gabellis aliisque vectigalibus *tit. de Regal. disc. 55. & 56. & 57.* Hinc proinde Pontifex, aliquas facultates cum ecclesiasticis circa huiusmodi collectas, & contributiones ei communicare cepit, adeo ut paulatim, ac insensibiliter, ita quoddam Tribunal mixtum, in hoc genere causarum effectum videatur.

9 Eodem tamen modo, quo de dicta alia Congregatione Consulta dictum est, non se ingerit in communitate Urbis, quæ sub nomine Cameræ populi Romani explicatur, dum eius Administratores, qui Conservatores dicuntur, alique officiales, quando opus est, immediatum habent Papæ oraculum; Minusque se ingerit in Civitatibus vel provinciis, quæ per Cardinales Legatos reguntur, ut pariter de dicta alia Congregatione insinuat; Quinimò per aliquos Barones, & domicellos prætenditur, quod in eorum locis, & castris, ista Clementina Constitutio usu recepta non sit, ideoque Communitates, ipsorum Baronum, non autem huius Congregationis regimini ac directioni subjaceant; Verùm id certam non recipit regulam, cum totum pendeat à locorum particulari, & individua observantia.

10 Ut autem Communitatum negotia in Curia, tam apud istam Congregationem, quam apud alios Magistratus non negligantur, introductus fuit usus certi numeri Agentium Communitatum, cum distributione provinciarum, ut ita quilibet sciat quales sint sibi commissæ Communitates, quæ è converso pariter sciant quis nam sit suorum negotiorum gestor, quem certiorare debeant, Certo statuto stipendio, ex earumdem Communitatum, pro earum qualitate, proportionata contributione suppeditando; Optima quidem est, & commendabilis introductio; Sed quia nullum in hoc mundo datur bonum, quod alicui non subjaceat corruptioni; Idcirco quandoque praxis docet, quod istud munus, aliquibus minus idoneis, ad complacentiam collatam, potius ut provideatur persona, quam officium, ab eis retineatur in forma beneficii simplicis, unde propterea singulæ Communitates coguntur, alios habere particulares Agentes, seu negotiorum gestores; Pro frequentiori autem contingentia solent esse valde idonei ac diligentes, unde propterea referri solet fato habere magis vel minus idonei, quod in omnibus mundi rebus contingit.

11 Pro earum Communitatum, (sæltim pro majori parte,) nimis oppressarum, pro consueto effectu temporum quæ passa sunt tot calamitates utriusque belli divini & humani, ut nostra ætate universa Italia, immò universa Europa experta est; (& utinam magis infuturum non experiatur,] Clemens IX. cum magna applicatione, particularem Cardinalium,

RELATIO ROM. CURIÆ FORENSIS

lum, & Prælatorum, aliorumque peritorum viro-
rum, Congregationem instituit, quæ Levaminum,
appellata est; Verum siue ob pontificatus brevitatem;
Sive quia naturaliter est impossibile validum
ac robustum reddere illud corpus quod jam exangu-
e, & amaciatum sit cum eisdem antiquis viribus
propriis, absque nova illarum refectione, quinim-
mò cum novis evacuationibus, vel emissionibus;
Idcirco nullus hucusque effectus visus est, cum im-
possibile sit curare morbum contractum, nisi cessat
causa productiva eiusdem; Idque pendet à Dei
misericordia, restituendo scilicet pacem & tran-
quillitatem, à qua pendet Communitatum restau-
ratio.

Super huius autem Clementinæ Constitutionis,
ac huius Congregationis praxi, commentaria ad id
proficua, aliasque instructiones edidit quidam moder-
nus Urbevetanus, qui dictum munus unius ex
Agentibus generalibus Communitatum aliquo
notabili tempore exercuit. *Cobell. ad Bull. boni
regimin.*

DISCURSVS XXVII.

De Congregationibus Aquarum,
Fontium, & Viarum; Et de pleris-
que aliis, quæ regimen temporale
Status Ecclesiastici concernunt,
nempe Confinium, & Annonæ, &c.
& similibus.

S V M M A R I V M.

- 1 De pluribus Congregationibus, quarum aliqua non sunt in usu.
- 2 De illis Annonæ, & grasciæ.
- 3 De impressione cameræli.
- 4 De Congregatione Viarum, & Pontium.
- 5 De Congregatione aquarum, earumque materia.
- 6 De quibus non referat inspicere in ista relatione, & de illius sine.
- 7 De Congregatione Confinium.
- 8 De altera reformationis Tribunalium.

1 **Q**UAM plures alias Congregationes, pro regi-
mine principatus temporalis, in eadem
Constitutione, eius *Const. 74.* Sixtus V. cre-
xit, quarum aliqua non sunt in usu, & aliqua si sunt,
attamen adeo raro fiunt, ut penè pro non extanti-
bus videantur; Nempe classis maritimæ, seu triremi-
um, dum istarum curam habent in Curia The-
saurarius generalis, & quidam alii ministri Came-
rales; prout pariter non extat Congregatio studio-
rum vel sapientiarum, cuius administrationem, & curam
habet Collegium Advocatorum consistoria-
sum, de quo agitur infra, agendo de Advocatis, &
Procuratoribus, aliisque Curialibus; Congrega-
tio verò Annonæ, quamvis extet, adhuc tamen
quodammodo, pro non extanti, in Curia haberi vi-
detur, præsertim quoad forensiam, dum ea est sub re-
gimine Præsecti, ut infra in eius particulari Rubrica
adverteitur, *infra in eo discursu, in quo agitur de va-
riis Præsibus;* ubi insinuatur forenses quæstiones,

quæstiones, quæ coram eo super annonaria materia
contingere solent; Idemque respectu Grasciæ Urbis,
quæ regitur etiam per Præsidem, de quo pariter
habetur in dicta Rubrica; *ibidem.* Unde propterea
non nisi penuria temporibus audiri solet huius
Congregationis nomen vel convocatio pro æco-
nomicis potius, quam pro forensibus.

Prout etiam in usu non est Congregatio typi,
seu impressionis cameræli, dum ad unum ex appal-
tibus camerælibus, ea redacta est, pro lucro, quod
resultat à jure privativo imprimendi Constitutiones
Apostolicas ac bannimenta, aliasque publicas
provisiones, nec non Rotæ decisiones, & informa-
tiones, quæ pro causarum defensione dandæ
sunt in Tribunalibus; unde propterea, cum res
redacta sit ad mercimonium, seu appaltum,
penè corrupta est antiqua Vaticana, adeo ut cele-
bris impressio.

Item aliqua major eorum, ad quos pertinet, ap-
plicatio ex zelo desideranda videtur circa impressio-
nem Bullarum, ut scilicet bene distinguerentur illæ
Constitutiones, quæ respiciunt Principatum eccle-
siasticum, seu regimen Ecclesiæ universalis, ab il-
lis, quæ respiciunt Principatum temporalem, se-
gregando eas, quæ non sint in usu, vel moderatæ;
Ac etiam nò permittendo impressionem aliquorum
privilegiorum particularium, vel confirmatio-
num aliquarum Constitutionum Religionum, cum
similibus rebus, quæ isti operi nimium incongruæ
sunt.

Congregatio verò viarum, & pontium, quam-
vis vigeat, nimium tamen raro sit, adeo ut penè
nota in Curia videatur, cum se non ingerat in Ur-
be, & districtu, sed pro reliquo statu; Unde pro-
pterea forenses controversiæ audiri solent in Tribu-
nali Edilium seu Magistrorum viarum, & coram
earundem viarum Præsede, qui jurisdictionem
habet, & cognitionem huiusmodi causarum per
universum statum extra districtum in prima instan-
tia; In Urbe verò, & districtu in secunda & in gra-
du appellationis à præfatis Edilibus; alia verò in-
stantia pertinet ad Tribunal Cameræ, ut in dicto-
rum Edilium, & Præsidis particulari rubrica in-
ferius habetur, ibique enunciatur forenses con-
troversiæ, quæ in ista materia cadere solent. *Infra in
d. disc. in quo agitur de Præsibus.*

Aquarum verò Congregatio, ex aliquibus Car-
dinalibus, & Prælatibus cum mixtura aliquorum pe-
ritorum, constituta est; illaque vigeat quidem, sed
raro habetur, eamque adesse in Curia causant so-
lum continuæ controversiæ inter Bononicenses, &
Ferrarienses, super diversione aquarum cuiusdam
parvi fluvii seu torrentis, qui Rhenus dicitur, &
qui ratione situs uni vel alteri territorio hyemali
tempore, cum eius inundationibus præjudicia cau-
sare solet; Idque præsertim magis forte confoveret
videtur illam amulationem inter has duas Civitates,
quæ penè generalis, & connaturalis est ubique,
& præsertim in Italia, inter respectivè magnas vel
medias, aut parvas civitates adjacentes; Seclusa enim
ista controversiarum occasione, quamvis in aliis
partibus status ecclesiastici, & præsertim in ea, quæ
Clanarum dicitur, à quibus inundationes Tyberis
Urbi, & agro Romano, adeo præjudicialiter resulta-
re solent, eadem controversiæ oriuntur; Attamen
istud politicum seu prudentiale potius, quam foren-
se negotium videtur; Forenses autem controver-
siæ, quæ inter privatos contingunt, super usu, vel di-
visione aquarum, tractantur coram Judicibus vel
in